

Nyt fra historisk Videnskab.

Den 18. februar 1957 døde *Adam Afzelius*, kun 51 år gammel. Hans tidlige død betød, at en forskergerning, der allerede havde ydet store resultater, men som tilsyneladende lovede endnu mere for fremtiden, blev afbrudt.

Afzelius' indsats i dansk historisk forskning står imidlertid klar og tydelig: han var vor første egentlige oldtidshistoriker og den, som virkelig har indført denne internationale disciplin af historiens studium i dansk universitetsliv. Vel havde andre historieprofessorer før ham, og her må særlig nævnes Knud Fabricius, arbejdet med antike emner, men kun som sidespring i et videnskabeligt arbejde, der havde sit tyngdepunkt andetsteds. For Afzelius derimod var antikstudiet hovedsagen, og han kom til at beklæde den første selvstændige lærestol i faget i Danmark.

Adam Afzelius var født den 20. april 1905, klassisk-sprogelig student 1923 fra Frederiksborg statsskole, hvis rektor, Hude, havde givet ham den første indvielse i oldtidsfagene; 1929 blev han cand. mag. i historie og latin, 1936 vandt han doktorgraden, og efter i en årrække at have været redaktionssekretær ved *Diplomatarium Danicum* og undervisningsassistent ved Københavns og Århus' universiteter blev han 1939 docent i Århus og 1946 professor i oldtidens historie samme sted. 1956 overtog han stillingen som direktør for det nyoprettede danske institut i Rom, og det var under en udflugt i Roms omegn med nordiske studenter, døden indhentede ham.

Allerede året efter sin embedseksamen offentliggjorde han i »Studier for Sprog og Oldtidsforskning« det lille skrift »Pompejus og hans modstandere«, som behandlede Roms historie i de kritiske år 66—62 f. Kr. under Pompejus' fraværelse i Orienten.

I sine synspunkter slutter skriftet sig nøje til Eduard Meyers opfattelse af Pompejus, som den der stræbte efter en stilling som princeps, men ikke efter diktatur, men skriftet viser samtidig en bestemt side af Afzelius' talent som historiker, hans udprægede politiske flair, hans sans for at klarlægge politiske sammenhænge anskueligt.

Afzelius var selv politisk interesseret, og hans kundskaber i den politiske historie gik langt ud over oldtidshistoriens snævrere rammer, hvad han viste i afsnittet Højmiddelalderen af Gyldendals verdenshistorie, som han i 1938 skrev i stedet for Johan Plesner. Afsnittet omfatter i alt væsentligt kun den politiske side af udviklingen, men den er til gengæld skildret med stor dygtighed, selvom der naturligvis i et populært arbejde af denne art, der lå udenfor det tidsrum, han havde studeret videnskabeligt, kun kunne blive tale om en gengivelse af gængse synspunkter.

Afzelius' viden var vidtspændende og hans interesser indenfor historien ingenlunde snævert begrænsede, men dog var der ingen tvivl om, at oldtidens og da især Roms historie havde hans hele kærlighed. At man allerede i hans studieår ventede sig noget af ham paa dette område, fremgår af, at det blev ham overdraget som nybagt kandidat at genudgive og videnskabeligt ajourføre A. B. Drachmans »Den romerske Stats Forfatning«, som udkom 1930. Det var netop et arbejde, hvor hans store viden om den romerske forfatnings detaljer kom til sin ret. Tre år efter udgav han en oversættelse af et udvalg af Ciceros breve, en virksomhed, som han senere fortsatte med oversættelse af Cæsars *Bellum Alexandrinum* og *Bellum Africum* og, allervigtigst, af Livius' første dekade, alt for Selskabet for historiske kildekrifters oversættelse, af hvis bestyrelse han blev medlem. Navnlig det sidste arbejde er en virkelig bedrift, kun skade at den ikke efterfulgtes af en meget fornøden kommentar, som næppe nogen anden dansk for øjeblikket ville være i stand til at give med saa stor lærdom og autoritet som Afzelius. Her ville hans umådelige detailkundskab virkelig komme til sin ret.

Alt i alt var disse arbejder dog kun udenværker, hans egentlige videnskabelige produktion begyndte med disputatsen 1936 »Den romerske nobilitets omfang«.

I denne underkastede Afzelius M. Gelzers hypotese, at nobiles i Rom var efterkommere af republikens consuler, en nøjere prøvelse. Ud fra sit grundige kendskab til den romerske litteratur og sit helt usædvanlige overblik over personerne i Roms historie kom han til det resultat, at man måtte bekræfte Gelzers teori. Karakteristiske sider af Afzelius' forskerpersonlighed kommer frem i denne undersøgelse. Det er hans umådelige flid med detajllerne, hans tålmodige, metodiske eliminering af alle fejkilder og endelig hans trang til at have et talmæssigt grundlag for sine slutninger.

De betydeligste videnskabelige bidrag, Afzelius leverede, var dog nok hans *Studien über die römische Ekspansion I—II*, 1942 og 1944, særlig den første: *Die römische Eroberung Italiens*.

Også i denne afhandling tager han udgangspunkt i en andens arbejde, her er det i Karl Belochs undersøgelser over Roms ældste historie, men han fører dem langt videre. Hans mål var intet mindre end at afgøre spørgsmålet om, hvorledes det havde været muligt for den romerske stat i løbet af 76 år 340—264 f. Kr. at samle Italien. Hans these var den, at Rom havde samlet Italien om sig, fordi mange stater frygtede Rom mindre end en anden fjende, og at Rom derved i enhver af tidsrummets utallige krige ved alliancer blev sin modstander talmæssigt overlegen. Andre forklaringer, som Romernes større dygtighed og tapperhed og bedre våben modbevises let, ulige vanskeligere var det at føre positivt bevis på den talmæssige overlegenhed. Afzelius skyede imidlertid ikke nogen anstrengelse overfor selv nok så komplicerede detaljer. På grundlag af egne og andres topografiske undersøgelser beregnede han det areal i km², som de forskellige italienske stater havde rådet over, og efter Polybios' opgivelser af antallet af våbenføre mænd af romerske borgere og forbundsfæller i 225 f. Kr. beregnede han så et hypotetisk folketal for hvert enkelt italiensk folk. Resultatet, han kom til, så hypotetisk det end måtte være med hensyn til de enkelte tal, bekræftede smukt hans these, at Rom og dets forbundsfæller i enhver krig mellem 340 og 264 havde været modstanderen talmæssigt overlegen.

Afzelius' teori vakte naturligvis modsigelse, både fra dem, der påviste det yderst spinkle statistiske grundlag og fra dem, der ville have plads for den særlige romerske politiske og militære genius i den »mirakuløse« erobring af Italien, og som fandt hans metode for materialistisk.

Debatten om materialistisk contra anden historieopfattelse interesserede ikke Afzelius stærkt. Hvis han endelig skulle erklære sig for en af de historiske skoler i 30ernes Danmark, bekendte han sig utvivlsomt til den arupske, men det betød ingenlunde, at han dermed tog principiel stilling til fordel for den materialistiske historieopfattelse, han havde blot den samme absolutte modvilje mod enhver form for mystik og den samme skepsis overfor en bevisførelse, der ikke byggede på håndgribelige helst målelige kategorier. Hans arbejde om Roms erobring af Italien viser ham meget karakteristisk fra denne side. Han er ganske afgjort ikke gået til dette arbejde udfra nogen forudfattet opfattelse, men udfra en trang til at bringe orden og overskuelighed i den vældige masse af detaljer, som han kendte fra sin Livius, og stille dem op i klare talmæssigt funderet sammenhænge.

Efter min mening kan der ikke være tvivl om, at han med denne undersøgelse nåede så nær ind på livet af fortidens realitet, som det var muligt med det kildemateriale, der stod til rådighed.

Til andet bind af »Studien über die römische Ekspansion« rådede han over sikrere materiale i Livius 3. og 4. deka­de og Polyb, og hans resultater virker derfor måske mere selvføl­gelige og mindre skarpsindige end i den første. Alligevel er »Die römische Kriegsmacht während der Auseinandersetzung mit den helleni­stischen Grossmächten«, som den hed, meget vigtig i sin konsta­tering af Roms vældige materielle overlegenhed. Normalt kunne Rom nøjes med at bruge sin normale stående hær uden at skride til ekstraordinær mobilisering som under Hannibalkrigen, påviser Afzelius, for at besejre Syrien og Makedonien. Også her var den talmæssige overlegenhed afgørende.

Så betydningsfuld end Afzelius' videnskabelige indsats er, må man dog ikke glemme hans virksomhed som akademisk lærer. Han havde en ejendommelig naturlig måde at komme i kontakt med et auditorium af studenter. Hans hyggelige og lune væsen vakte tillid, og hans egen glødende saglige interesse i emnet vakte let unge menneskers interesse, ofte ligefrem begejstring. Sit bedste ydede han vistnok i øvelserne, under gennemgangen af studenternes opgaver. Hans indsats som akademisk lærer i Århus ved organiseringen af oldtidsstudiet må derfor vurderes meget højt. Han fik virkelig uddannet elever i oldtidshistorien, hvad ingen dansk historieprofessor før havde opnået. Selv var han ikke egentlig elev af nogen, når det gjaldt hans speciale, der havde han selv brudt sig vej.

Det fuldstændige billede af Afzelius som historiker fik man dog kun ad een vej, personligt samvær med ham i Rom, hvor han elskede at opholde sig. Her kunne hans uendelige vennesele og charmerende væsen som kammerat og selskabsmand udfolde sig side om side med hans glødende interesse og umådelige detail­viden om Roms historie, som han gerne udmøntede i småmønt til rejsefællerne. Hvis man har oplevet ham på denne måde, er man en stor oplevelse rigere og forstår, hvilket tab dansk historisk forskning har lidt ved hans tidlige bortgang.

Det var derfor utvivlsomt et lykkeligt greb at udnævne ham til den første direktør for det danske institut i Rom. Ikke alene fik han her en virkeplads, som gjorde ham lykkelig, men insti­tutet fik også en forstander, som nød anseelse på Roms talrige andre oldtidsvidenskabelige instituter, og således var i stand til at placere det nye institut på en solid måde. Hans virketid blev kun altfor kort, hans helbred, som længe havde været svagt, tålte ikke hans energiske indsats, og han fandt da døden midt i arbejdet på det sted han elskede så højt.

Erik Bach.